

rum in eo inhumanitas fuerit et impietas, hac vaticinatio-ne explicatur. Est enim valde inhumanum eorum qui mi-seri sunt, non solum non misereri, sed de eo etiam quod injuria ipsis fiat, laetari; nec laetari modo, sed amplificare eam etiam, et eos qui inferunt acuere et accendere, eisque auctores esse ne qua in re victis parcant, aut se ab huma-nitate vinci permittant. Quae sententia merito probatur Hieronymo. Sed utecumque haec ad veros Idumaeos perti-neant, tamen dubitari non potest, quin accommodari uni-versa rectissime possint iis Idumaeis, quibus id nomen figurate tribuimus. Nam his verbis primo significatur Ju-daeorum atque gentium acerbitas adversus orientem Ec-clesiam. Nam sacerdotes Judaeorum primum, imperatores autem Romani postea, summa vi Christianorum nomen atque religionem extinguere conati sunt.

Itaque illa: IN DIE CUM STARES ADVERSUS FRATREM TUUM, et caetera quae sequuntur, varios eorum Idumaeo-rum in Ecclesiam insultus, multiplices appetitiones, tor-menorum saevissima genera, nocendi artes innumeratas, exilia, vincula, virgas, secures, quibus innoxias Christia-norum cervices subjecerunt, figure significant et ob eam causam, id est, ob immane istud scelus Romanorum impe-rii, quod hic futurum praedicitur, concidit magnitudo. Praeterea, haec eadem significant id omne, quod adversus piros impii moliuntur, ac faciunt. Semper enim improbi calamitati, et exitio fuerunt probis et sanctis viris, eosque semper perdere atque delere studuerunt, aut si id minus potuerunt, illud certe efficere semper conati sunt, moles-tiis inserendis, ut acerbam illis vitam redderent: quem-admodum Esau Jacobo, et Idumaei semper fuerunt infesti Judaeis.

Et certe quod hic dicitur: IN DIE CUM STARES ADVERSUS EUM, QUANDO CAPIEBANT ALIENI EXERCITUM EJUS, id quo-dianis exemplis demonstratur. Nam etsi improbi semper aduersentur probis, tamen nunquam aequa acerbi, atque

saevi sunt, atque cum eos in malis constitutos vident: eorum enim mala, non solum illos ad misericordiam non flectunt, sed odio inflamat adversus ipsos; itaque accen-duntur studio nocendi, ut nisi eorum miserias augeant, sibi satisfactum non putent. Quorum ingenia quod David probe cognosset, in psalmo dicebat (1): «Qui tribulant me exulta-bunt, si motus fuero». Et alibi (2): «Et adversum me laetati sunt, et convenerunt: congregata sunt super me flagella». In quos etiam illa sunt Salomonis (3): Qui despicit pauperem, contumeliam irrogat factori ejus, et qui ruina laetatur al-terius, non erit impunitus. Sed videamus quod sequitur:

ET NON DESPIECIES IN DIE FRATRIS TUI, IN DIE PEREGRI-NATIONIS EJUS, ET NON LAETABERIS SUPER FILIOS JUDA IN DIE PERDITIONIS EORUM, ET NON MAGNIFICABIS OS TUUM IN DIE ANGUSTIAE, NEQUE INGREDIERIS PORTAS POPULI MEI IN DIE RUINAЕ EORUM, NEC DESPIECIES TU IN MALIS EJUS IN DIE VASTITATIS ILLIUS, ET NON EMITTERIS ADVERSUS EXERCITUM EJUS IN DIE VASTITATIS ILLIUS, NEQUE STABIS IN EXI-TIBUS UT INTERFICIAS EOS QUI FUGERINT, ET NON CONCLU-DES RELIQUOS EJUS IN DIE VISITATIONIS. Enumerat per congeriem omnia ea, quae victores urbe capta faciunt. Sed expendamus prius singula verba, ut eorum sensus poste-rius facilius enodemus. ET NON DESPIECIES IN DIE FRATRIS TUI. Despicere aut videre, proprietate istarum litterarum, interdum accipitur pro laetari, aut voluptatem capere de aliorum miseriis, et pro explere atque satiare vindicta oculos atque animum, ut appareat in illo psalmi (4): «Cum petierint peccatores, videbis», id est, laetaberis. Nam est quatenus justi laetari possunt de malorum interitu, quod eo, et gloria illustretur Dei, et pii, quos illi injuste oppri-mebant, vindicentur in libertatem. Et similiter in alio psal-mo: «Retributionem peccatorum videbis», id est, laetaberis, quod peccatoribus pro meritis poena reddetur. Quod ita de-

(1) Psal. XII. (2) Psal. XXXIV. (3) Prov. XIV. (4) Psal. XXXVI.

beri intelligi ipse David interpretatus est alibi dicens (1): «Laetabitur justus cum viderit vindictam, manus suas lavabit in sanguine peccatoris»; id enim est laetari, quod videre, quo etiam modo accipi debet hoc loco: ET NON DESPICIES IN DIE FRATRIS TUI. Id est, non jam evenient ut voluptatem deinceps ullam possis capere de calamitate fratrum tuorum; idque explanat quod sequitur.

Nam subjicit: ET NON LAETABERIS SUPER FILIOS JUDA. Sed addit: ET NON MAGNIFICABIS OS TUUM IN DIE ANGUSTIAE, id est, non insultabis in illorum miserias, nec eos amare irridebis. Nam id significat magnificari os ex habitu atque oris gestu, quo, qui in miseros insultant, utuntur: diducunt enim os, atque dilatant, buccasque inflant, qui calamitosis illudunt, ut appareat in illis, qui in Christum cruci affixum insultantes dicebant: vah, qui destruis templum Dei. Illud enim, vah, nisi diducto et inflato ore proferri nullo pacto potest, ut et ipse David docet in psalmo, ubi hujus loquendi modi et vim et causam explicat dicens (2): «Dilataverunt super me os suum, et statim εξηγητῶς, dicentes mihi, euge euge». Illud enim irridentis, euge, oris dilatatione nominatum est. Nam habent hoc sacrae litterae suum quodammodo et proprium, ut quasdam res non suis nominibus nominent, sed iis verbis significant, quibus significatur is habitus atque oris gestus, qui eis rebus aut more, aut natura debetur, quando quis eas aut agit res, aut commemorat. Et ut de ore nunc dicam, prout oris habitus, atque gestus varii sunt, ita ejus nomen sumitur in sacris litteris ad varia significanda, quorum nonnulla exponam doctrinae causa. Cum quis magnis de rebus orationem habet, aut etiam cum ira excitatus in aliquem fertur rabidus, aperto latius ore id fere facit: ex quo aperire os, aut apertum eum tenere significat in his litteris, interdum eloqui res magni momenti, ut in illo (3): «Ape-

(1) Psal. LVII. (2) Psal. XXXIV. (3) Matt. v.

riens os suum docebat eos.» Et in illo: «Aperiam in parabolis os meum» (1). Interdum habere odio aliquem, et in ipsum inimice ferri, ut in illo psalmi (2): «Aperuerunt super me os suum, sicut leo rapiens et rugiens». Praeterea, qui criminis alicujus ita convincitur, ut dicendo non possit contra niti pudore suffusus, os claudit manu saepe, aut digito supra posito. Quare ponere manum super os in his litteris significare solet criminis convinci, ac pudore affici, ut in illo (3): «Videbunt gentes, et confundentur... ponent manum suam super os». Ad haec lugentis est, et ejus qui suam miseriam agnoscens divinam implorat opem, sese ad solum allidere, et terrae os admovere, ut Jobus fecisse dicitur suorum filiorum mortis auditio nuntio. Ex quo in sacris litteris, ponere in pulvere os, poni solet ad significandam ingentem calamitatis vim, et in calamitate opis divinae implorandae studium summum, ut liquet ex illo (4): «Bonum est viro cum portaverit jugum ab adolescentia sua, sedebit solitarius, et tacebit; quia levabit super se: ponet in pulvere os suum si forte sit spes. Ex hac igitur ratione loquendi, et hoc existit quod adversus Idumaeos scribit Abdias: ET NON MAGNIFICABIS OS TUUM, id est, non jam inflato ore, labisque diductis Judaeorum miseriis insultabis, quoniam illudentium alteri atque insultatium is oris habitus esse solet. Sequitur:

NEC INGREDIERIS PORTAM POPULI MEI IN DIE RUINAE EORUM, portam populi, id est, urbis portam quod fit expugnata urbe, atque capta: NEC DESPICIES IN MALIS EJUS IN DIE VASTITATIS ILLIUS, id est, cum urbe capta singulas domos milites deripient. Nam eo tempore multa fiunt, supra quam dici potest, flagitiose et crudeliter: ET NON EMITERIS ADVERSUS EXERCITUM EJUS IN DIE VASTITATIS ILLIUS. Nam urbis amplius tuendae spe amissa praesidiarii milites, caeterique cives, quacumque possunt, fuga el-

(1) Deu. XXIV. (2) Psal. XXI. (3) Mich. VII. (4) Threm. III.

buntur, contra quos victores levis armaturae equitatum saepe mittunt. Quamquam id sic etiam verti potest. ET NON EXTENDES MANUM AD OPES EJUS IN DIE DIREPTIONIS EORUM, id est, direpta urbe, nihil ex praeda ad te perveniet; quod sequutus Chaldaeus sic vertit: NEC EXTENDISTI MANUM TUAM AD EAS FACULTATES IN DIE EXCIDII EJUS. Sed pergit: NEC STABIS IN EXITIBUS VIARUM, UT INTERFICIAS EOS QUI FUGIUNT. Pro exitibus, verbum quod est in Hebraeo significat fractiones: fractiones autem in rupibus et in terrae abscessu dicuntur hiatus quidam, et cavernae ad latendum accommodatae, Hispane *quiebras*. Ergo superato urbis aut dirupto muro, hostibusque ipsam urbem ingressis, multi mortis metu in hujusmodi cavernas abdunt se, quas obsidere solent hostes, ut eo confugientes trucident. ET NON CONCLUDES RELIQUOS IN DIE TRIBULATIONIS. Nam multis imperfectis capiuntur alii servi victorum futuri, quos victores ipsi conclusos vicos tenent. Atque haec quod ad verba attinet.

Quantum vero ad eorumdem verborum atque totius orationis sententiam pertinet, sciri debet, non unius esse eam modi. Nam Paraphrastes Chaldaicus omnia ista futura praeteriti temporis verbis vertit, et insuper addit causalem particulam isto modo: *QUIA VIDISTI IN DIE FRATRIS TUI, ET QUIA LAETATUS ES, ET QUIA MULTA MAGNIFICE LOQUUTUS ES.* Quomodo reddit causam propheta, vel quare Edom periturus esset, quod supra versu ab isto secundo futurum praedixerat; vel certe quare dixisset versu proxime superiori: *QUANDO MITTEBANT SUPER HIERUSALEM SORTEM TUERAS UNUS EX EIS, nimirum: QUIA VIDISTI IN DIE FRATRIS TUI, ET QUIA LAETATUS ES DE RUINA EJUS, et quae sequuntur caetera.* Alii universa futura ista, despicies, laetaberis, magnificabis, pro his imperativis accipiunt, ne aspicias, ne laeteris, ne magnificeris, quod a consuetudine istarum litterarum alienum non est, eaque cum superioribus isto modo conjungunt: *QUANDO MITTEBANT SORTEM*

SUPER HIERUSALEM, TU ERAS QUASI UNUS EX EIS. Cum tamen Dominus sic praecepisset tibi, ne aspicias, neve laeteris in die fratri tui, id est in ruina proximi tui, et ejus praecipue proximi, qui sanguine tibi et cognatione conjunctus esset. Quibus verbis, si modo haec est eorum verborum sententia, non praedicitur aliquid contra Idumaeos, sed eorum in Judaeos iniquitas magis amplificatur divini commemoratione praecepti, quod Idumaei Judaeorum elati odio contempserunt atque violarunt. Alii porro ea futura ejus esse modi dicunt, qui a Grammaticis nonnullis inducitur, et potentialis vocatur, quique, ut videtur, praeter alios est necessario inducendus, quo significatur, quid in eo de quo agitur deceat, fieri possit. Quomodo, non despicies, quod scribit Abdias, hanc habet vim: non debuisses despicere, laetari non debuisses, non decuisset insultare in afflictos, et similiter caetera; quale est illud Poetae:

*Nam te nec sperent tartara Regem
Nec tibi regnandi veniat tam dira cupido.*

Nec sperent, id est, sperare non debent. Et certe isto modo accipiatur, quod in psalmo quodam scribitur (1): «Os habent et non loquentur: oculos habent et non videbunt»; id est, non poterunt neque videre, neque loqui, quamvis aures habeant atque oculos. Et in Genesi, quodam in loco (2), pro eo quod nos: «Quae non debuisti facere, fecisti nobis». In hebreao ad verbum sic legitur. Quae non fient, fecisti nobis. Non fient, id est, fieri non debent; et sic non vaticinatur his verbis propheta adversus Edom, sed objurgat ipsum potius quod humanitatis oblitus ea adversus Judaeos fecerit, quae nulla certe humanitatis ratio fieri permittit, et crescit oratio per singula membra, omnibusque sui partibus per augmentum scelus Idumaeorum amplificat. Quasi sic dicas: humanum non fuit, ut calamitatem

(1) Psal. cxxxiv. (2) Gene. xx.

fratris tui oculis laetis aspiceres, aut si hoc dabas odio, certe os tuum, quod inhumanius est, magnificare non debusses in illum, aut si et hoc tibi licere voluisti, ingredi non deberes urbem quando ea diripiebatur ab hostibus, nec haurire oculis illud tam retrum et tam crudele spectaculum: fuit enim id multo inhumanius; aut si et hoc placuit, tamen interceptisse fugientes, trucidasse latitantes, id est, adjunxisse te socium hostibus, in omni illorum immanitate et facinore, cujus quaeso fuit animi? Quisve bonus id pati possit? Quis ferre? Sed quamvis verum sit futura interdum isto modo in sacris accipi litteris, in hoc loco ita accipi debere non puto, nec istas hujus loci explanationes ullo modo probo, aut admitto. Primum, quia veteres fere omnes, quorum sensus ratio praecipue habenda est, censem in hac oratione aliquus rei futurae praedictionem inesse. Sic Hieronymus, sic Theodoreetus, sic abbas Rupertus, sic utraque glossa, et minores alii, Dionysius atque Lyranus. Deinde, quia in iis explanationibus, quas supra retulimus futura verba accipiuntur pro praeteritis, quod Augustinus in concione quadam dubitat (1), utrum in sacris litteris fiat. Et quidem, quamvis id saepe fiat, quando Hebrei pro sua loquendi ratione particulam, Vau, verbis adjungunt, tamen, eam cum non addunt, neque δυνάμει, neque re, perraro futura verba mutantur. Postremo quia quae sequuntur demonstrant, iis significatas verbis esse futuras Idumaeorum miseras.

Nam statim post illa: ET NON CONCLUDES RELIQUOS EJUS IN DIE TRIBULATIONIS sequitur: QUONIAM JUXTA EST DIES DOMINI SUPER OMNES GENTES; QUEMADMODUM FECISTI, FIET TIBI; id est, quoniam paulo post futurum est, ut Deus poenas repeatat de omnibus gentibus, inter quas et tu poenas datus es pro sceleris, quod admisisti ratione; idcirco consumptus bellis, non is eris de caetero, qui ulli morta-

(1) Augus. in psal. ciii. Concion. ii.

lium, nedum Judaeis fratribus tuis, molestiam exhibere possis. Itaque idcirco non jam amplius despicies in die fratris tui, nec os tuum magnificabis in illum. Ergo si quia Edom supplicio afficiendus est et prope ad nihilum redigendus, ideo de illo dicitur, futurum ut deinceps non despiciat nec voluptatem capiat de eo quod in malis versentur Judaei; si quando iterum acciderit, ut illi in malis versentur, perspicuum sane est ea verba ad id pertinere, et spectare tempus quando meritas poenas Edom subiturus est, id est, spectare ad tempus futurum, et ut inquit Hieronymus: «haec verba significant, cum interierit vir de monte Esau, et operuerit eum aeterna confusio, nequam faciet quod fecit ante contra germanum: non enim despiciet videns fratrem suum ire captivum, nec laetabitur super filios Juda, et ideo illa non faciet, quia similia patietur». Itaque hujus orationis verba conjungi debent, quomodo supra dixi, cum illa superioris versus parte: ET OPERIET TE CONFUSIO, ET PERIBIS IN AETERNUM, et quod istis est consentaneum atque consequens: NON DESPICTIES IN DIE FRATRIS TUI, et caetera quae sequuntur, quemadmodum etiam Abbas Rupertus docuit conjungi deberi.

Sed hac recepta atque probata sententia, dubitatio statim oritur quomodo verum sit, quod hic futurum praedicitur, Idumaeos non futuros molestos in reliquum tempus Judaeis, nec de eorum calamitatibus amplius gaudium capturos, quod ipsis implicitis suis malis vacaturum non esset, res ut aliorum curarent: cum, post illa Hierosolymorum urbis a Chaldaeis eversae tempora, et Idumaeorum viguerit respublica, et Judaei ab eo tempore ad id usque tempus, quando in potestatem Romanorum venerunt, a suis hostibus saepius appetiti primum ab Antiocho, deinde a Pompejo, praeterea a Casio, demum a Vespasiano atque Tito maxima pertulerint mala, spectatoribus Idumaeis? Quod usque eo verum est, ut affirment ex Josepho nonnulli, Romanis urbem obsidentibus atque vastantibus Idu-

maeos auxilio venisse. Hunc nodum glossa ordinaria hac ratione dissolvit. Affirmat Chaldaeos post captum a se Jechoniam Judaeorum Regem, et in Babylonem abductum, antequam undecimo post anno arma iterum caperent in Judaeos, quando urbem penitus exciderunt, illo medio tempore bellum Idumaeis intulisse, eosque occidione occidisse. Sed haec ratio admitti non potest. Primo quia ut supra demonstrarum est, Idumaei non fuerunt deliti a Chaldaeis ante Hierosolymas excissas sub Sedechia, quin ipsi eas exciderunt adjuncti Chaldaeis: quod non solum ex Psalmo centesimo tricesimo sexto liquet, sed aliquando etiam apertius colligitur ex eo quod in Threnis Jeremias scribit, quā dicit (1): «Gaude et laetare filia Edom, quae habitas in terra Hus: ad te quoque perveniet calix, inebriaberis, atque nudaberis». Nam ista Jeremias scripsit tempore Sedechiai urbe jam a Chaldaeis eversa, et Judaeis in captivitatem abductis: quare, quia Idumaei operam navarunt Chaldaeis in urbe diruenda et capienda, idecirco et ipsi dicuntur irae Dei amarissimum hausturi poculum, id est, subituri sortem non dissimilem. Ad haec quia, ut modo dicebam, post victos a Chaldaeis Judaeos et Babylonem abductos, Idumaeorum respublica viguit per multos annos, quibus in annis bello laccessiti, saepius male pugnaverunt Judaei. Itaque superati a suis hostibus fuerunt, atque direpti: eaque illorum mala Idumaei non solum hauserant oculis, sed et quod in ipsis fuit, amplificarunt semper et majora fecerunt. Quare fortasse non nemo dicat, non hic dici Idumaeos non jam amplius Judaeorum mala visuros, aut ea non amplificaturos magis; saepius enim postea, ut dictum est, Judaeos viderunt Idumaei in adversis versari rebus: sed dici, quod ea viderunt, laetati que propterea sunt, id eis impune non futurum in posterum.

Itaque quod dicitur: NON DESPICTIES IN DIE FRATRIS TUI,

(1) Thren. iv.

ET NON LAETABERIS IN CALAMITATE EJUS, ET NON INGREDIERIS PORTAS ILLIUS, NEC CAPIES EXERCITUM EJUS, NEC INTERFICIES EXERCITUM EJUS, sic explanare licebit. Non tibi impune erit in posterum, quod, cum frater tuus a Chaldaeis hostibus spoliaretur et captivus abducatur, laetus sis, nec laetus modo fueris, sed etiam sis hortatus Chaldaeos, ut quod ipsi sua jam sponte faciebant, tua etiam causa atque hortatu facerent diligentius, ut Judaeis ne victis quidem parcerent, sed crudelitatis suae in ipsis acerba exempla ederent. Et quoniam ob ista in Judaeos tam impia facta fore Abdias dicit, ut Idumaei maximo supplicio afficiantur, idecirco, tam per partes omnia sigillatim, et minutatim enumerat, quo intelligent Idumaei nihil eorum latuisse Deum, sed omnia ipsum habere in numerato, et in promptu, esque ea suo tempore singula ad poenam ab ipso, et ad supplicium vocanda. Sed nec haec mihi explanatio satis probatur: quin verum esse sine dubio puto, supra quod dixi, haec non proprie convenire veris Idumaeis, sed de illis tantum dici, qui figurate sunt Idumaei. Nam, ut diximus, propheta agit de utrisque et praeципue de figuratis. Quare etsi dicere de veris instituit, tamen saepe ad figurata dictos convertit sermonem suum, ipsa rerum inter se consentientium similitudine inductus. Nam in iis vaticinationibus, quando una re proprie praedicenda vates inducuntur ad aliam illi similem et eadem sublimiorem videndam et praedicendam rem, multa saepe dicunt, quae priori rei non satis convenient: quale est hoc quod Abdiae nunc accedit. Nam ex impietate, quam exercuerunt Idumaei in Judaeos, quando Hierosolymas everterunt Chaldaeis, cuius in impietatis cogitatione fixus haerabat, ad ea sublatus mala cognoscenda, quae probis improbi sunt illaturi, et utrorumque hominum fortunae atque vitae exitum videns, ad figurata Idumaeos mentem suam et orationem convertens, eorumque praedicere fata volens, scribit: ET NON DESPICTIES IN DIE FRATRIS TUI, NEC